

1 MART 1996 - 15 NİSAN 1996

ŞİİR DERGİSİ

Bu Sayıda

MUSTAFA ÖZÇELİK	
Şiir ve Ebedilik.....	2
SEYFULLAH FATİH	
Bir Nida Yüklüyorum İçimdeki Dalgalara.....	3
NURULLAH ULUTAŞ	
Yeni Şarkı.....	4
Ö. FARUK KARATAŞ	
Gölce.....	5
ORHAN TEPEBAŞ	
Hayat Yola Çıkış Bir Mektuptur.....	5
HAYRETTİN ORHANOĞLU	
Masal.....	6
FATİH OKUMUŞ	
Çocuk.....	7
İBRAHİM GÜLTEKİN	
İtiraf.....	7
IDRİS AYDIN	
Murat Kapkır'ın Şiirleri Üzerine.....	8
ERDAL NOYAN	
Gazel.....	9
HALİL CUBRAN	
Çeviren: Mesut Yazıcı	
Ey Anamın Oğulları.....	10
MÜŞTEHİR KARAKAYA ile	
Kardelen Üzerine.....	12
CENGİZ COŞKUN	
Uzun Bir Aradan Sonra Yüreğine Dönen Adamın Hatıra	
Defetirinin Son Sayfasından Arta Kalanlar.....	14
MEHMET SOLAK	
Süleyman Çobanoğlu'nun Şiiri Ya da Hecenin	
Çağla'sı.....	15
BURHAN SAKALLI	
Ölmemişler İçin Ağıt.....	17
SAADET KOÇ	
Günlerimde Sen Yoksun.....	18
ÖMER KAZAZOĞLU	
Düş Hikayeleri.....	18
ŞEVKET BULUT	
Begendiğim Şiirler.....	19
ERCAN SAĞLAM	
Visal.....	21
CEVAT AKKANAT	
Şiirin İpek Sesi - XI-.....	22
SÜLEYMAN TAŞ	
Haberi Yok.....	23
ARİF AY	
Güz.....	24

Şiir Ve Ebedilik

İster savaşlardan söz edelim, ister ekonomik sıkıntılardan, zulümlerden, haksızlıklardan: Bunların hiçbirisi uzun süre konuşulmaya değer konular değildir. Çünkü bunlar, buzdağının görünen kısımlarıdır ve asıl problem derinlerdedir. Bu noktaya ulaşmadan, meseleyi sadece görünen kısımlarıyla konuşmak çözümü değil çözümsüzlüğü getirecektir. Bütün problemler, görünen taraflarıyla içimizde, insanlığımızda aksayan bir tarafın doğal sonuçlarıdır. İçimizdeki sorunu tesbit etmeden, aksaklığı gidermeden dışımızdaki sorunları çözmek mümkün değildir.

Şiir, bu yüzden güncele, görüne kapılarını fazlaca açmaz. O, her zaman ve mekanda bütün insanlığı ilgilendiren kalıcı konularla ilgilidir. Şiiri pek çok yazı türüne göre önemli ve farklı kılan bir özelliği de budur zaten. Bize ebedî olandan söz etmesi, ondan bir iz düşürmesidir yüreğimize. İçimize bir ışık düştü mü, şafak doğacak demektir. Onun aydınlığında ruhun meselelerini çözmeye imkanı bulur, savaşa, zulme, haksızlığa yol açan derdi de teşhis etmiş oluruz.

Hayat, fanidir. Bu fanilik içinde ebediliğin sırrını yakalamaktır esas olan. Bu yüzden has şair için dün ve yarın en az bugün kadar önemlidir. Böylece şairin gözünde zaman ve mekan genişler, geldiği yerin gideceği yer olduğunu bilerek bugünün sorumluluklarını yerine getirir. Şairlerin hep önde ve öncü olmaları bundandır. Onlar, sanki önümüzde ışık tutarak bizi bugünden, dünya kafesinden kurtarmaya, sonsuzluğa kanat çırpmaya, hep ötelere gözlemeye çağırırlar. Ordan, ötelere bir koku hisseden, bir renk gören şair için, güncelin, dünyanın fazlaca önemi yoktur. Dolayısıyla asli ve önemli olmayanla uğraşmak şiirin görevi olamaz.

Şiir, bize bu dersi verirken, elbette ki hayat ve tabiatın tümüyle dışında değildir. İlgisiz de değildir olup bitenlere. O, sadece oluşların derinlikteki sebeplerinin peşindedir ve farkındadır. Meselenin aslında tâ içindedir. Söylemini buna

göre kurmaktadır. Tohumda ağacı, ağaçta tohumu görmektedir. Bütün kaygısı, bataklığa düşmememiz, burada boğulup kalmamamızdır. Bataklıktan şayet bize uzanan bir el olmazsa, salt kendi gayretimizle kurtulamayız. Çünkü tutunma noktalarından yoksunuzdur. Şiir işte bize sözünü ettiği ebedî konularla o eli uzatır. Elbette tablosunda güneş de vardır, ay da ... Tabiatın gizemli dilini de çözerek bize güzelliğin, iyiliğin, hayırlı olanın şarkısını söyler. Boğulup kaldığımız kıyılarda bize bir ip uzatır, önümüzde bir ışık yakar. İdrakimizi, hayalimizi harekete geçirir, gücümüzü tazeler, onun farkında olmamızı sağlar. Olayların künhüne varmamızda yardımcı olur. Zaten bütün mesele de buradadır. İşe oradan başlayan birisi için çözümlenemeyen bir sorun, anlaşılamayan bir olay olamaz.

Bilgi, bir kavrayış yoludur elbet. Ama bu bilgi, varoluşun bilgisi değilse, hiç bir problemi çözemez. Şair, bu bilginin peşinde olan, okuru da bu yolculuğa katmak isteyen kişidir. Bu yüzden hiç suçlamayalım şairleri güncel sorunlardan söz etmiyorlar diye.. En acılı zamanlarımızda bize gülden, bülbülden söz ediyorlar diye.. onların sözünü ettikleri şeyler gerçeğin ve güzelliğin tâ kendisidir. Asli olan bilgidir, varoluş bilgisidir. Bu bilginin en önemli özelliği de bilince ve samimiyete dayalı olmasıdır. İnsan, düşüncelerini ifade ederken sahte bir poz takınabilir belki ama duyguların anlatımında bunu asla yapamaz. Bu yüzden şiir samimiyettir. Şairin bizi bu samimiyetle çağırdığı yere isterseniz fildişi kule deyin, bu hiç önemli değildir. O kuleden bize hayata, ölüme, tüm sorunlara bir de şair gözüyle bakmamızı öğretir.

Hem kim iddia edebilir ki, şairler yaşadıkları çağın ve günün sorunlarına ilgisizler diye... O sorunlar, şairi kuşatmıyor mu? Şair de o sorunlar içinde yaşamıyor mu? O sorunlar değil midir şairi öyle söyleten. Ama fark, şairin nereye baktığında ve ne gördüğündedir. Neye önem verdiğindedir.

kırağı Şiir Dergisi • Kırk beş günde bir çıkar • Sahibi ve yazı İşleri Müdürü: **Cengiz Coşkun** • Genel Yayın Yönetmeni: **Tayyib Atmaca** • Yayın Koordinatörü: **Mehmet Durmaz** • Tashih: **Mehmet Aycı** • Yıllık Abone: 400.000.-TL. • Posta Çeki Hesap Numarası: Tayyib Atmaca 507532 • Okuyucusuna gönderilir. • Gelen her mektup cevaplandırılır • Gönderdiğiniz her mektup için iki mektup pulu göndermeniz rica olunur. • Yazışma Adresi: P.K. 50 Osmaniye / Adana • Telefonlar C.C. İş: (0364) 212 29 97 M.A. Ev: (0312) 271 40 55 Ev: T.A. (0322) 812 72 56 Ev: M.D.: (0322) 822 17 68 • Grafik Düzenleme : Grafik Stüdyo Ltd. Şti. Tlf : (0312) 232 29 63 • Baskı: ABC-Matbaacılık Ltd. Şti. Tlf: (0312) 230 36 19 Ankara

Bir Nida Yüklüyorum İçimdeki Dalgalara...

*Ey ısırgan zamanlarımın deniz anası
Med cezir'i tükenmeyen bir umuda köleyim.
Sen eski masallar gibi yaşlı ve kutsî,
Ben mütereddit sözler gibiyim...
Çekip gitmekte bütün saba kuşları izinsiz.
Yol yordam bilmeyen kanatlarıyla...
Bense surların sulara set çektiği yerdeyim
Hüzün ufukları genişlerken usulca...
Bir yorgun şarkının gölgesi duraksıyor,
Ve asırlar sıkışıyor mumyalanmış anlara..*

*Bağırıyorum
Yalnızlığın ağırından, en çekilmezinden
Bir nida yüklüyorum içimdeki dalgalara
Duymuyor hiç kimsem..
Ey ısırgan zamanlarımın deniz anası,
Sızlıyor,
Yırtılıyor hançerem...*

Bunu okuyucu olarak farkettiğimiz gün, şairin ebedilikte niçin bu kadar ısrarlı olduğunu daha kolay anlayabiliriz. Çünkü sebepler sonuçlardan daha önemlidir. İstemediğimiz sonuçların tekrarlanmaması için, onlara yol açan temel sebeplerin ortadan kaldırılması değil midir gerçek çözüm. Buna evet diyorsak, şairin gözüyle bakmayı deneyelim olaylara.

Bütün kötülükler, fitrattan uzaklaşmanın bir sonucudur. Şairin sesi fitrata çağrıdır. Ne kadar karmaşık görünürse görünsün, dün de bugün de olayların temel dinamikleri hep aynıdır. Yarın da öyle olacaktır. Temel ders, bize Allah'ın ayetleriyle ve tabiatın diliyle verilmiştir. Onun içindir

ki, şairler bir tohumda ağacı, bir ağaçta tohumu görmek isterler. Gül, bülbül, kar, yağmur, güneş, ay.. bunların hiçbirisi, bir dekor unsuru değil, konuşan ilahi gerçeklerdir. Mesele bunları anlamak ve üstelik bunlara da takılıp kalmamaktır. Zira her şey gibi, şairin duygu ve düşüncelerinin anlatımında kullandığı bu semboller de fanidir. Evet, her şey fanidir. Baki olan Allah'tır. İnsana düşen de fanilik içinde ebedilik sırrını yakalamaktır. Şiir, bunun için varsa bir bilgidir ve bir değer ifade eder.

Yeni Şarkı

VANGÖLÜ, o dem esmer bir geceyi
bürümüştü,

Ve

Yüreğinde mehtabı taşıyordu
Sonra siz geldiniz

SEN,

Mehtap,

Deniz...

Ben mehtabı seyrettim,

Mehtab SENİ,

Bizi seyretti deniz...

Kırmızı bir şâl,

Kara bir göz,

KADINLAR geceleri bir başka

güzeldir,

SEN bir başka güzeldin

SEN o esmer gecede

Beni,

Mehtabı mahvettin...

Denize vuran ayın şavkı,

Parıldayan gözlerini,

Sensiz gecelerde cinnet basardı beni

Sen şiirdin,

Sen masaldın,

Sen;

Dudaklarımdan en eski şarkı...

Ben rüyâlarımda,

Mavi gözlü, yeşil gözlü, iri göğüslü

kızları görürdüm

Onları hep sevdim,

Rüyâları da...

Ama,

Ama ey güneyin sıcak rüzgârı

En fazla,

SENİ sevdim...

Sevmek, eğer acıyla beklemekse;

Bekledim yıllar boyu

Ve hicret etmekse yalnızlık

limanlarına

İşte demir attım senden en uzaklara

Fakat, Mehtâb, gece, deniz

Ve sonra SEN;

Söyllettiniz o acı şarkıyı tüm

dudaklara

Gömdünüz sevdâları karanlıklara...

İşveyle salınan VANGÖLÜ'ne vururken

ayın şavkı,

Sen bir dua,

Sen bir şiir

SEN DUDAKLARIMDA EN YENİ

ŞARKI...

Gölce

*gölüm can pazarı ne yandadır
can ne yanda canan ne yanda
gül diyarına kim sultandır
gül ne yanda sultan ne yanda*

*ölüm ölüm diye çağırır içimizdeki ırmak
bu ırmak kahrımızdır
bu toprak karalarımıza yatak
ve iliklerimizden sızan
ince bir irindir şimdi yaşamak
buruk şarkısına üşüşür martılar
martılar üşür martılar üşüşür
maviler doluşur avuçlarına balıkçının
acı bir başka şekil alır parmaklarında
acı soluklanır acı koklanır
sarı tütün ustalıkla sarılır yaralara
yaralar kabuklanır umutlar saklanır
gül iken
gül yüzü gülmeyen
gül açmayan yanaklarında
ağlayıp diriltten analarımız
şenlenir şahlanır al şallara dolanır
ve içimizdeki ırmağı yakmaya
içimizden birileri*

*gölüm gül diyarına kim sultandır
gül ne yanda sultan ne yanda
gülen gözlerin gönlümdeki bahardır
gözlerin ne yanda gözlerin ne yanda*

Hayat Yola Çıkış Bir Mektuptur

*hayat yola çıkmış bir mektuptur
pul kenarlarında evlerimiz
elden ele dolaştıkça
kirleniriz
Ölüm yola çıkmış bir mektuptur
tuttuğumuz çeteleler ayrıntılı
acelemiz yoktur zaman gelir
sahibimize gideriz
aşk yola çıkmış bir mektuptur
okyanus kıyısından şişe içinde
yanlış adrese gitmiş okunmamış
yırılmıştır.*

Masal

"Savaşta ölen bütün çocuklara"

*bu benim masalımdı
ama ben anlatmak istemezdim
bir yapma bebekle bölüştüm uykularımı
bıraktım gözlerimi
beni çağıran güzsonu düşlerine
hangi dağda kalmıştır bilirim
yarım kalmış bir çığlık
etime değen bir gül yarası*

*bu benim masalımdı
ama ben anlatmak istemezdim
bir uzun yürüyüşük
sabahın alacasında bir peştü türküsü
/toprak daha yakın umuttan
toprak daha sıcak güneşten/
duyardım bir dalın ucundaydı yaşamak ağrısı
bir dalın ucundaydı seveda
masallarda kırıldı bütün dallarımız*

*bu benim masalımdı
ama ben anlatmak istemezdim
onun elleriydi
o hiç gömülmemiş savaş baltaları
kalın ve beyaz boynuna asılıydı
yüzü de asılıydı ya
bu yetmiyordu korkularımıza
simsiyah bir kar yağıyordu üstümüze*

...

hadi uykularıma bırakın beni

Çocuk!

*O bir çocuk
Boşnakça bilmez
Çeçence bilmez
Boşnakça ağlar, Çeçence ağlar*

*O daha bir çocuk
Arapça bilmez
Farsça bilmez
Arapça ağlar, Farsça ağlar*

*O bir müslüman
Türkçe bilmez
Kürtçe bilmez
Türkçe ağlar, Kürtçe ağlar*

*O daha çok küçük
Rusça bilmez
Amerikanca bilmez
Afganca ağlar, Keşmirce ağlar*

İBRAHİM GÜLTEKİN

İtiraf

*Bir Tendürek akşamında
Mavzerin kabzesine kazılan
Saatleri kurşunlara ayarlı ölüm
Sevgiliye yazılan son mısradır*

*Yârab bu savaş ne yamandır.
Soğuk cesetler arasında gördüğüm
Beynin gizeminden fıskıran bir zandır
Bütün itiraflarımı yitirdim
Dokunma gönlüme şair!
Sanma ki o kurşundandır
Oysa bir kelebek kanadı
Bir yürek burkuntusu gibi
Ne de çok kırılığandır
Dokunma gönlüme şair!
Çünkü o kelebek kanadındandır...*

Murat Kapkîner'in Şiirleri Üzerine

Murat Kapkîner'in şiirleri üzerine bugüne dek fazlaca bir şey yazılıp söylenmedi. Kapkînerin şiirlerinin yanısıra roman ve deneme alanında da eserleri var. Şiir Kitapları "Anne Ben Artık İyiyim" ve "Elifbam'dan Artakalan"

Bu yazımızda; Kapkîner'in şiirleri üzerine dikkat çekilecek, edebiyat dünyasına göndermelerde bulunulacaktır. Kapkîner'in şiirleriyle ilgili yazıların yayınlanmamasında onun şiirine olan umursamazlığın ve duyarsızlığın arkaplanında edebiyat çevrelerine kümelenen jakoben tavırların büyük ölçüde payı vardır. Kapkîner'in edebiyat hayatını O. Yüksel Serdengeçti ve N.Fazıl Kısakürek izleğinde bir hayatla özleştirebiliriz. Başına buyruk ve bağımsızlıkçı bir hayattır bu. Bunların şiirle, şiirin kitabıyla ne ilgisi var diyenler olabilir. Bir şairi anlamak onun şiiri üzerine birşeyler söyleyebilmek için hayatına ait ipuçlarını da ortaya koymak önemlidir.

Kapkîner "İslamcı Akım" diye adlandırdığımız akım içinde şiirini kurmuş özgün ses, form ve ritm oluşturmuş ender şairlerdendir. Onu bu yanı sıra "İslamcı" akıma ekol ve okul olmuş olmakla da niteleyebiliriz. Kapkîner'in şiirini okurken birşeyin daha farkına varırsınız, o da şiirlerindeki ritmik rahathğın onu Ahmet Arif şiiriyle bir paralelde buluşturduğudur. Yalnız Ahmet Arif, ideolojik takmanlı "normatif" bir şiiri söyler. Kapkîner ise; evrensel bir çerçevede söylemektedir şiirini.

"Seni Sevdim Seveli" şiirinde;

"Afrikada öldürölse bir yerli

Canı bende çıkıyor" yahut

"Şişlenen zenci benim

Amerika da" Örneğinde olduğu gibi. Kapkîner'in şiirlerinde, Kapkîner'in şiiri "budur" diyebileceğimiz bir tür imgeler bulunmaktadır. Bunları kabaca; "Anne, Fransız, müptezel, yogi, şaman, eylül, tevrat, düzgün yüz, rivayet, mâi müstamel, bid'at, dahilden ölmek, münken, riva-yet" olarak sıralayabiliriz.

Kapkîner'in iki kitabındaki şiirler de birbirleriyle paralellik arz etmektedir. Şiirinin ana paydası ve ekseni inancı "öncü" kılan bir eksen ve paydadır. Şiirlerinde bazan gizemli ve soyut, bazan somut biçimde islamî motif ve öğelerin ustaca yerini aldığını gözlemleyebiliriz. Şiirinin inanç

açılım ve boyutu deneme kitaplarındaki "bilgece" yaklaşımlarla açıklanabilir. Onun şiiri arkaplanı olan sessiz ve derinden gelen bir şiirdir. O bağır-maz, söylenecek olanı en usturuplu biçimde söyler. "Elifbamdan Artakalan" da yer alan "Anam Anam Garibem" şiirinde olduğu gibi. Yaşadığı çağa dikkatleri çeker, ironili bir dil kullanarak bazan okuyucuyu şaşırtabilir de. Kapkîner kirlilikten o denli rahatsızdır ki belki de Türk Edebiyatında "düzgün yüzlerle" ağlamayı öneren ilk şairdir. Kimi şairler için söylenen bir sözü burada Kapkîner için söylemek istiyorum. O da O'nun şiirinin oylumluluğunu belgeleyecek Kapkîner şiir sözlüğünün olması gerektiğidir.

Kapkîner şiirlerinde anne imgesini çokça kullanır. Anne, Kapkîner şiirinin omurgasıdır dersek yalan olmaz. "anne Ben Artık İyiyim" de anne dizelerini sıralarsak çarpıcı bir görünüm elde ederiz.

- Anne bahar ve-d Duha
- anneleri benim kadar sevmemişti
- artık anne katlediyordum
- yanık annelerden yansıyan
- yoksa yanık bir anneden yansıyan
- Annem gösterildi ilk ve bir an
- değil mi anne
- ön safta anne beklediklerim
- anam babam kavim kardaşım
- anam kürt
- çağırın arzın bütün annelerini
- ya âdem hem anasızlar gelsin
- Yasin okurdu başucumda anam
- Anne ben artık iyiyim
- Annemin bedduası
- Annem gelmeden çıkamam
- Annem gelmeden burayı terkedemem
- Annemdir
- dönmüştür de annem
- Anne/nerdesin
- Anne/ yok musun
- çünkü bu kez annem
- Annem sanarak

Gazel

*Lambalarım zamansız söndü senin yüzünden
Sevdalarım siyaha döndü senin yüzünden*

*Bilemem hangi çağa gebedir ufukların
Düşlerim uçuruma kondu senin yüzünde*

*Rüzgarı yalımlanmış diyarda kalan kalbim
incileri ağyara sundu senin yüzünden*

*Gölgesiz durağında alevler sardı beni
Kum çölleri sulara kandı senin yüzünden*

*Cevabıma ithamın cılız bir öfke oldu
Gönül ecel hükmüne yandı senin yüzünden*

*Penceremde ışığım söndü seni yüzünden
Ruhum talan yerine döndü senin yüzünden*

- Oysa annem maarife gelir
- Anne'mi ararken adım ebruya çıktı
- Anne kokusu
- Anne'm şahitti
- öyle gelir kokusu annelerin
- Anne'm cennettedir
- Anne! suçüstü hazırlıyorlar bana
- ilk kez anne kokusu olmasıdır
- Yani annesizdi
- Annesini hatırlamasıdır
- O sırada annemde faniydim.
- bütün anneli çocuklar
- uzakta anneler
- Annem olurdu rüyalarımda
- Yalnız romanlarda annelerin sözleri
- Anne /gül /kurban/ deniz
- anne -gül/kurban - deniz

Yukarıda örneklediğimiz anne dizeleri şiirlerin bütünlüğünde mecazi bir söyleyişi ifade etmektedir. Bir bölümü ise; "Cennet anaların ayakları altındadır." Hadisi Şerifiyle ilintilidir.

Hüvel Baki (Anne ben artık iyiyim) şiirinde;
"Uzakta anneler

onlarla cennete varırlar
ayakları altındadırlar" bu yan apaçık ortaya
konur. Elifbamdan artakalan da ise;

- Anne'me günü
- benim annem belirlenmedi
- Annem/ en gizli sırrını
- Bir rakkase anası bütün zamanlarda
- anam anam garibem
- Bir anasız kuzu muydu

Anne daha az geçmektedir; burada Fransız imgelerin yoğunluk kazandığı görülür. Kapkınır' de "Fransız" yabancılaşmayı başka bir kültüre aitliği temsil eder.

Kapkınır'in şiirleri için söylenecek son söz onun şiirleri "yola vurulan"ların şiiridir. "Gerçeğin ezeline, düşlerin ebediliğinden gelip dayanan" şiiridir. "Anne Ben Artık İyiyim" ve "Elifbamdan Artakalan" şiirimize yeni bir ses, soluk, söyleyiş ve açılım getiren çalışmalarıdır.

Bizim olanı söylüyor Murat Kapkınır, bize ait olanı.

Ey Anamın Oğulları

Ne istersiniz benden ey anamın oğulları
Boş vaatlerden sözle süslenmiş saraylar mı
Rüyalarla çatılanmış tapınaklar mı
İnşa etmemi istersiniz size yoksa yıkmamı mı
Sahtekarların, korkakların, riyakarların ve pisliklerin
Kurduklarını
Ne yapmamı istersiniz ey anamın oğulları
Sizleri hoşnut etmek için kumrular gibi şakımamı mı
Yoksa kendimi hoşnut etmek için aslan gibi kükrememi mi
Şarkı söylemişim size dans etmemişsiniz
Dövünmüşüm karşınızda ağlamamışsınız
Aynı anda hem şarkı söyleyip hem de dövünmemi mi
İstersiniz
Vadilerdeki taşlardan daha bol iken irfan ekmeği
Kıvraniyorsunuz açlıktan fakat yemiyorsunuz
Dereler gibi evlerinizin yanbaşıdan akıp giderken
Hayat kaynakları
Kalpleriniz susuzluktan çırpınıyor niye içmiyorsunuz
Meddi ceziri var denizin
Aydın hilali dolunay
Zamanın yazı kışı
Hak ise ortadan kalkmaz, silinmez, değişmez
Ne diye bozmaya uğraşıyorsunuz Hakk'ın çehresini
Gecenin sessizliğinde seslendim size göstermek için
Dolunayın güzelliğini yıldızların görkemini
Fırlayıverdiniz paniğe kapılarak yataklarınızdan
Kılıçlarınıza kargılarınıza sarılıp bağırdınız
Hani nerde düşman, vuralım şunları
Sabahleyin atıyla piyadesiyle çıkagelince düşman
Seslendim size yattığınız yerden kımladamadınız
Dahası rüyalar kervanının ardına düştünüz
Dedim size gelin dağın doruğuna çıkalm
Göstereyim size dünyanın krallıklarını
Dediniz bu vadinin derinliklerinde yaşadı babamız dedemiz
Buranın gölgelerinde öldüler buranın mağaralarına gömüldüler
Burayı nasıl bırakıp onların gitmediği bir yere gidelim
Sizleri seviyordum ey anamın oğulları
Sevgi bana zarar vermiş size fayde etmemiş
Bugünse sizden nefret eder oldum ve nefret bir sel
Ancak kuru dalları sürükler, eğreti evleri yıkar
Zayıflığınıza acırdım ey anamın oğulları
Ve şefkat zayıfları çoğaltır, dilencilerin sayısını artırır
Hayata da bir şey katmaz
Bugünse zaafınızı gördükçe tiksintiden ürperir tüylerim
İçime kapanırım hakir oluşunuzdan

Zelil oluşunuza ağlardım akardı gözyaşlarım billur gibi saf
Ama bu yaşlar yoğun kirlerinizi temizleyemedi
Dahası gözlerimdeki perdeyi ortadan kaldırdı
Taşlaşmış sinelerinizi yumuşatamadı
Dahası yüreğimdeki kararlılığı eritti
Artık güler oldum acılarınıza ve gülmek
Gökğürültüleridir fırtınadan önce gelir ve gitmek bilmez
Benden ne istersiniz ey anamın oğulları
Dahası hayattan ne istersiniz kaldı ki hayat
Sizi kendi evladı sayıyor değildir
Ruhlarınız tahmincilerin hokkabazların avucunda silkeleniyor
Bedenleriniz diktatörlerin pençelerinde titriyor
Yurdunuz düşmanların istilacıların ayakları altında kıvranıyor
Daha ne umuyorsunuz güneşin önünde durmanızdan
Kılıçlarınız pas bağlamış kargınızın ucu kırık
Kalkanlarınız toz tutmuş daha ne bekliyorsunuz savaş alanında
Dininiz gösteriş dünyanız safsata ahiretiniz ziyan
Ne diye hayattasınız ve ölüm
Bedbahtlar için istirahatır
Hayat kararlılıktır gençken, ciddiyettir olgunlukta
Ve hikmettir yaşlılıkta
Sizlerse ey anamın oğulları yaşlı aciz doğdunuz
Derken başlarınız ufaldı derileriniz kısıldı çocuk oldunuz
Çamurlarda debeleniyor, birbirinize taş atıyorsunuz
Sizlerden nefret ediyorum ey anamın oğulları
Çünkü siz de şereften ve büyüklükten nefret etmektesiniz
Sizleri küçümsüyorum
Çünkü siz de kendinizi küçümsüyorsunuz
Size düşmanım çünkü siz de Allah'a düşmansınız
Haberiniz yok.

Şair hakkında;

Halil CUBRAN 1883'de Lübnan'da doğdu. Genç yaşta annesiyle birlikte Amerika Birleşik Devletlerine göç etti. Bu arada Paris'e de giderek resimle uğraştı. Evlenmedi. 1931'de kanserden öldü. Eserlerinden bazıları; *Isyankar Ruhlar, Kırık Kanatlar, Fırtınalar, Bir Damla Gözyaşı Ve Bir Tebessüm, Ermiş, Ermişin Bahçesi, Gezgin*. (Bu şiir el-Avasıf isimli eserinden alınmıştır. 1920)

Kardelen Üzerine ...

❖ **Sevgili Müştehir, kardelen, baharda açan ama hemen bir ay sonra solan veya çürüyen bir kır çiçeği. Neden kardelen dediniz?**

⇒ Söylediğiniz doğru. Kardelen çiçeği, henüz yerden kar kalkmamışken, kar ve buzula inat, baharın gelişini ve kısacık ömrünü de heba ederek haber veren nazenin bir kır çiçeğidir. Zaten nesli de tükenmek üzeredir. Demek kıymetlidir. Çünkü günümüz şartlarında az, daima kıymetlidir. Kardelen'in ilk grubu, biz dergi çıkarmaya karar verdiğimiz zaman "çiğdem" dedi. Bu yine bir çiçek ismiydi, ama kardelen ismi bize nasip oldu. Bütün arkadaşlar bu ismi tuttu. Özellikle Mürsel, bu çiçek bir başkaldırı sembolüdür dedi, öyle tuttu. Kardelenin serüveni böylece başlamış oldu. Maveria dergisinin yazı işlerinden ayrıldıktan sonra maveria misyonunun tamamen yokolduğunu, devrini kapattığını varsaydık ve öyle idi de. Artık Zarifoğlu yoktu. Yönelişler diye bir dergi çoktan kapanmıştı. O zaman Dergah dergisinin ismi bile okunmuyordu... Yedi İklim dergisi birkaç sayı çıkıp kapanmıştı. Bizim diyebileceğimiz, ürünlerimizi yayımlatabileceğimiz daha doğrusu pişeceğimiz bir mektep yoktu. Üstad Sezai beye ulaşmak zordu. İşte bu arada İkinci Yazıları çıkmaktaydı bereket versin. Üstadlar posta için arıyorlardı ve maalesef bizde de o özellikler veya kabiliyetler mi diyelim buna, yoktu. Beş arkadaşın üstün gayretiyle, herkes kendi varlığından birşeyler katarak Kardelen ilk filizini vermeye başladı.

❖ **Kardelen iki dönem yaşadı, değil mi?**

⇒ Evet.

❖ **Sizleri buna iten saik neydi? İlk onüç sayıdan sonra ara verdiniz ve bir yıl sonra da ikinci dönemi başlatarak 36. sayıda son verdiniz...**

⇒ Bizi buna iten saik sayılmayacak kadar çok. Anlatmakla bitmez. Bir de gıyabi bir eleştiri kabilinden olmasın diye kısa kesiyorum. Sizi daha önce söylediğiniz (Tayyib Atmaca) "para ile cebinin arasında kilometreler olan insanlardan ne müslüman olur ne de sanatçı" sözünü hatırlatıyorum. Galiba hem biz hem de çevremiz bu guruba dahil olduğundan olacak, bütün gayretlerimize rağmen onüçüncü sayıda ara vermek zorunda kaldık. Bu bizim için büyük bir tecrübe ve ders oldu. Anladık ki, biz bu işi kotarabilir, çıkarabilir, piyasada onlarca sanaçı diye geçinen zevatı kirama taş çıkartabiliriz. Ve söylediğim gibi de oldu. Başka türlü bir hesapla bir yıl aradan sonra dosta düşmana gösterdik ki, Kardelen dergisini istediğimiz zaman, parasız, pulsuz, belki desteksiz, çıkarabiliriz. Sonra yeni isimler, yeni imzalarla... Esamesi bile okunmayan çok değerli arkadaşlar kendilerini buldular bu dergide. Bağına bastılar, bizi kendilerine kardeş ilan ettiler. Bitirmeye gelince bunun da birçok nedeni var. Arkamızdan söylenenlere inanılmıyacaksa peşinen, onlara şöyle söyleyebilirim. Kardelen'in güçlü olduğu bir dönemde, inanınız, (belki parasal yönden güçbela idi ama) en çok arandığı, okunduğu, sevildiği baş tacı edildiği, arandığı bir zamanda bırakıverdik.

❖ **Yani Yusuf misali, en mutlu olduğu bir zamanda ölümünü istemesi gibi...**

⇒ Belki. O bir peygamberdir, onun yolundaydık ne mutlu.

❖ **Peki efendim. Kültür-sanat dergiciliğinin çıkmazları nedir sence?**

⇒ Bir kere az ve seçkin bir gruba hitap ediyorsunuz, bu bir. İkincisi, okuyan kesim ya öğrencidir, ya da araştırmacı. Buna sanatçıları yani yazarları da katabiliriz. Bu kesim sizce ne kadardır? Sonra parası az olanlar alıp okuyorlar, bu yola baş koyanların da maalesef paraları yoktur, desteklesinler. Cebini doldurmayı düşünenler, zaten böyle bir yola tevessül etmedikleri gibi, bu işte para

kazanılmadığı için yapanları eblehlikle suçlamaktadırlar. Bir üçüncüsü hiç kimseye şirin gözükememeleri. Her önüne gelen, bir iki kitap okumuş, biraz ağzı laf yapan ya da bir iki dergi karıştırmış şahıs bir bakıyorsunuz sizi eleştiriyor, yerden yere vuruyor. Bunun etkisinde kalan dostlarınız, kardeşleriniz de, burası şöyle olsaydı, burasını atsaydınız, böyle değil de böyle yapsanız deyip, şevkinizi kırıyorlar. Ama onlara buyrun siz yapın dediğimiz de... Her neyse. Kısacası, sisi anlayacak yine siz kendinizsiniz.

❖ Kardelen bir daha yeşerecek mi?

⇒ Umut, insanın en güzel yol arkadaşıdır. Sanki temennisiz her şey eksiktir. Gönül çok şey istiyor ama akıl buna müsaade ederse eğer... Birde sadece ben Kardelen değilim, Kardelenciler var. Nurettin Abi var, Mürsel var, Süleyman Çelik var, Arif Dülger var, İbrahim var, Hüseyin var... zaten Kardelen her bahar yeniden yeşeriyor..

❖ Peki bir profesyonel dergiydi, diyebilir miyiz?

⇒ Ne münasebet? Biz zaten profesyonel diye kategorize etmedik ki. Profesyonel ne demek biliyor musunuz? Her satıra bir kuruş ödemek demek. Var mı böyle bir dergi? Varsa da bu kültür edebiyat dergisi değil. Çünkü ne şiir, ne de yazı para için yazılır. Zaten yazan varsa biz de onları gerçek sanatçılar olarak tanımlamıyoruz. Ha, şunu kastediyorum. Bu iş parasız yapılsın, para karşılığında yapılmasın falan kastetmiyorum. Elbetteki sanatçılara yapılan haksızlıklar ortadan kalksın, hak ettikleri alınterlerini alsınlar, malumunuz onların alınteri hiç kurumayan alınteridir. Gerçek sanatçılar kafa işçileridir. Ama gerçek sanatçılar, bizim gibi dandik, sanatçı diye geçinenler değil. Onlar her türlü yardımı hakediyorlar, para pul, araba, ev, müreffeh bir hayat, namusuyla, gerçek ve kalıcı sanatçı kişilikleriyle.

❖ Şu an ne yapıyorsunuz, Kardelen'i özlüyor musunuz?

⇒ Şu an ekmek peşindeyim ve Kardelen'i müthiş özlüyorum. Yazıyorum ama az. İstanbul'da ve diğer şehirlerde bıraktığım arkadaşlarımı özlüyorum. Okumaya çalışıyorum fırsat buldukça.

Kardelen sanki ölmüş gibi bahsediyorsunuz. Belik görünürdeki fiziki vücudu ölmüş ama bunun ruhu ölmüş diyemeyiz. Her Kardelenci aynı zamanda dimdik bir Kardelendir. Başı dik, gururlu, asi, her an her kötülüğe ve sapkınlığa, her zulme ve sömürüye, her kalleşlik ve iki yüzlülüğe dünyanın kötü yüzüne karşı uyanık ve ayaktadır. İnanıyorum ve onlara güveniyorum.

❖ Bu güzel sohbetiniz için teşekkür ederiz.

⇒ Asıl ben size teşekkür ediyorum. Kardelen camiasını hatırladığınız için...

Uzun Bir Aradan Sonra Yüreğine Dönen Adamın Hatıra Defterinin Son Sayfasından Arta Kalanlar

- I. *Bir sünneti işler gibi uzat sakallarını
İki kelime de olsa sesin hep senin olsun
Her batında gülücükler doğuran anamız ol
Üşüsek içimize ateş salan yarımız
Her doğan çünkü ölümü içinde taşır
Yeğnimizde senden kalan, hüznün olmasın*
- II. *Selman yüreğine bir çöl arıyor
Kumlarını artıp vahalar bitirecek
Ben aynalar yontuyorum, yanılığa bilenip
Çün aynanın aslı kumdur ondan ki serap olur

Zemheride gölge üstüme günahlarım
Güneşi bulsam diyorum ellerim yakışmıyor
Ellerimi saklıyorum suyla gözgöze gelsem
Çünkü suyun kaderidir temizlerse kirlenir
Sanıyor ellerim yok gözleri nemleniyor
Anlıyorum güneş içimde gözlerim nemlenince*
- III. *Düşmanım beni bulmadan onu vurmayaacağım
Her şehre kapısından girip konuşacağım
Yerim kör kuyu olsa ışık var sayacağım
Ölüm arkadan gelse dönüp vurulacağım*
- IV. *Şimdi nasıl duruyorum tövbe etmiş gibi mi?*

Süleyman Çobanoğlu'nun Şiiri Ya da Hecenin Çağla'sı

Süleyman Çobanoğlu'nun şiirini ilk kez Dergah'ta okuduğumu hatırlıyorum. İtiraf etmeliyim: O şiirler, ilk okuduğumda pek de olumlu yargılar oluşturmamıştı bende. Belki üstünkörü okumuştum. Ya da halen birçok hececi şairin yaptığından farklı bir şey bulacağım beklentisi taşııyordum. Dergide okuduğumda 'heceye sıkıştırılmış şiir demiştim Kulplu Beygir için. Bugün geriye dönüp baktığımda dergi sayfalarında bölük pörçük okunmuş şiirlerin bende o vakit oluşturduğu hava ile şu anki havanın aynı olduğunu söylemek zor. Haliyle şairin şiir ırmağındaki akışının mahiyetini bir kaç şiirle tesbit etmek mümkün değil (di).

Diğer alanlarda olduğu gibi şiir etkileşiminde de herkese ve her şiire teşmil edebileceğimiz bir standart beğeniden bahsedilemez sanıyorum. O nedenle kimi şiirler okuyucu ile şairi arasında ani bir ilişki kurabiliyorken kimileri de bunu daha geniş bir zamana yaymaktadır. Kanımca, Süleyman Çobanoğlu ile bir okuyucu olarak benim aramda oluşan bu ilişki ikinci türden. Yalnız bunda, şiirlerin bir bütün olarak okunmayıp dergilerde rastlandığı kadarıyla okunmuşluğunun önemli bir pay sahibi olduğu kesin.

Süleyman Çobanoğlu "kovukları hakkında bildiğim fazla bir şey yok" dediği "edebiyet ortamı"nda birden konuşulur oldu. Edebiyat ortamına -deyim yerindeyse- şiiriyle değil şiirine ilişkin yazılmış bir yazı ile (Süleyman Çobanoğlu, Heyhat - İsmet Özel) düşüverdi. Günlerce konuşulan, yazılan da yine o yazı ve yazının sahibi oldu. Polemikler, ithaflar, dedikodular su yüzüne çıktı. Bu arada Çobanoğlu, Yazarlar Birliği'nin "şiir ödülü"nü de aldı. Buna karşın Çobanoğlu şiiri'ne ilişkin birşey söylenmedi.

25 Eylül 1995 tarihli Yeni Şafak'ta Süleyman Çobanoğlu ile yapılmış bir söyleşi yayınlanmıştı. Şiirle ilişkisi olan bir çok insan gibi benim de epeyce hoşuma gitmişti söyledikleri. Gayet mertçe ve yerli yerine oturan, hiç bir şekilde mülevesslik kokmayan 'söz'lerdi onlar. Gecikmiş de olsa, şiirimiz ve bizler adına ortaya konulmuş bu duyarlı başkaldırıcı kutluyorum. Birçok insanın (şairin) aynıyla altına imzasını atabileceği sözlerden başka ne vardı orada?

"Şiir geldi" diyor İsmet Özel. "Kelimeli, mısralı, bütünlüklü şiiri bekliyorduk. Gelen odur." Şiirin biçim üstünde ve biçim üstüne kurulu olduğu bizim geleneğimizin ayrılmaz bir parçası' olan heceyi "uzun bir aradan sonra yerine koyan" Çobanoğlu, şiiriyle bu yargının içini ne kadar dolduruyor acaba? Veya şiir ile şiire ilişkin ortaya konan yargılar ne denli örtüşmekte? Sonra, Çobanoğlu'ndan başka bu tarzda şiir yazan yok mu? Birbirlerinden ayrıldıkları ve benzeştikleri noktalar nelerdir? Bütün bu sorulara cevap beklemekte. Öte yandan, yargılar kadar şiirin de öznel olduğu tartışılmaz bir vakıa. Hal böyle olunca aynı şey (şiir) üzerinde herkesin görüş birlikteliği içerisinde olmasını beklemek de muhal? Önemli olan sorulara sağlıklı cevaplar bulma niyetini taşıyor olmamız ve bu doğrultuda çaba sarfetmeye yönelmemiz.

Her şeyden önce "söz"ün kaynağına ve söyleniş şekline ilişkin düşüncelerimizi yeniden gözden geçirmeliyiz. Bu bağlamda Çobanoğlu'nun söze (ve tabii şiire) yaklaşımını ve algılayışını oldukça yerinde bulduğumu belirtmeliyim.

Modern insanın kainatı algılayışı ve olup bitenlerden nasibine düşene yönelişi, kendi hayatını ve yapıp ettiklerini yorumlaması noktasında değer arzeder. Şairin de insan teki olarak şiire yaklaşımı bu noktada anlam bulmaktadır.

"Nesneler ve onların görüntüleriyle ağzına kadar dolu olan dünyada" 'görünenden görünmeyene' uzanmayan, sonra da temaşa edileni vecd ile söylemeye dönüşmeyen şiir "vidalı ve madeni" olmaktan kurtulamaz. Çobanoğlu'nun şiirinin de böyle olmadığı kesin. Peki böylesine bir tavrın biçimle birlikteliğinin ifade ettiği anlam nedir? Yani, kainatı, kendisini ve şiiri algılayışı 'asıl olan'a uygun düşmeyen bir şairin geleneksel şekli kullanması ile 'tecelli' inancına bağlı bir şairin sözkonusu şekil kullanması aynı şey mi? Elbetteki hayır. İşte Çobanoğlu'nun heceye yönelişi, hem gelenekten yararlanma aldatmacasıyla geleneği yağmalayan şairlerin duruşlarından hem de fikirleriyle şiir yazmakta ısrar eden şairlerin bulundukları noktadan oldukça farklı. O, modern zamanı yaşamak durumunda olan ama hiçbir zaman ona eklen-

mek düşüncesine sapmak niyetini taşımayan; bununla birlikte, modernleşmek adına hayatımızdan sökülüp atılmak istenen bize ait unsurlara da ideolojik bir tavır alışın payandaları gözüyle bakmayan insanların şiirini yazıyor. Kısacası kendi hayatının şiirini yazıyor. Bunu yaparken de ahenkten nasibi olmayan sınırsız özgürlüğün şiirdeki yansımından müknün olduğunca uzak durmak için "beraberinde vecdi getiren o hoşnut ırlanış" formunu tercih etmekte. Peki Çobanoğlu için söylediklerimizi başka yapan yok mu? Var elbet. Ancak, onlarla Çobanoğlu'nun 'form'a olan yaklaşımları farklı. Bu anlamda, geleneksel formumuzla modern yaklaşımımızın birbiriyle buluşması çizgisinde "şiirin gelişi"nden bahsedebiliriz kanımca. Denilebilir ki, heceyle yazmakta olan nice şairimiz varken bütün pay niçin Çobanoğlu'na? Yukarıda bir parça değindim: Halen heceyle yazmaya devam eden şairlerimizin yazdıkları, modern hayatta kalan yanımızı (yeterince) yansıtmıyor. Onlar, fikirlerini 'sahip çıktıkları millî unsurlardan birisi olan hece' ile anlatmaktan öte bir şey yapmıyorlar. Bir bakın öyle şiirlere: Kalıplaşmış ifadeler, dillere pelesenk olmuş benzetmeler, pekala herhangi bir gündelik konuşmada rastlayabileceğimiz türden söyleyişler... Çobanoğlu'nun bütün bunlardan olabildiğince uzak kalma çabasında olduğunu görüyorum. Bunu tam olarak başarabiliyor mu? Tartışılabilir. Zaman zaman doldurma niteliğindeki ifadelerle başvurmuyor değil. Fakat bu şiirin bütünlüğü içeresinde çok fazla bir yer işgal etmiyor. Oysa heceyle yazan birçok şairde bu tam tersi.

Diğer yandan, bir şiirde iki ayrı kalıp ya da aynı kalıbın parçalarından birisini bir kısa mısra şeklinde kullanmak suretiyle ilginç denemeler yapıyor şair. Yine heceli şiirlerde çokça alışılmış olmayan bununla birlikte serbest şiirde hareket serbestliği sağlayan bazı imkanları kullanmaktan da geri durmuyor. Örneğin: Cümlelerin kesilerek bir alt mısraya geçilmesi; yani cümle birlikteliği içerisinde olan kelimelerin birden çok mısraya yayılması gibi.

Bence, Çobanoğlu'nun şiirinin en önemli yanı dili. Dilini form ile bütünleştirmesini biliyor. Bu bağlamda; kitâbidilde pek kullanılmayan ama halkımız arasında bütün canlılığıyla yaşamaya devam eden kelimelerimizi aynı canlılığıyla kullanması, yöresel söyleyişlere yer vermesi şairin dilinin gözden kaçmayacak özelliği.

Kelimelerden bahsetmişken... Kimi kelimelerin değişik şiirlerde değişik şekillerde yazılmaları (tosba~tosbağa), ya da ölçü dışında herhangi bir zaruret olmadığı halde kimi kelime-

lerin bitiştirilmesi (etrafıçın) veya kelimeden hece düşürülmesi (iyden iyi) gibi hususlar hecenin azizliği olsa gerek. Aslında çok önemli şeyler değil bunlar. Yalnız bu noktada 'ölçünün zorlayıcılığı'na vurgu yapmak mümkündür.

Günümüzde serbest şiir adına mısra düzeninden ve bütünlükten hızla uzaklaşmakta. Hatta fazlasıyla uzaklaşıldı bile. Orjinal söyleyişler yakalamak pahasına; kelimeleri, anlamları, fonksiyonları ve yaygın kullanımlarına aykırı olarak kullanmak veya düzyazı düzeninden farklı olmayan cümlelerin kelimelerini yanyana-altalta dizmekle şiir yapmak aldı başını gitti. Heceye tercih etmekle daha başından böylesi bir olumsuzluğun dışında kalan şairin önünde bir başka engel var: Ölçünün kısıtlayıcılığı. Fakat ilginçtir, bu durum Çobanoğlu'nun özgün söyleyişler yakalamasının önünü açıyor kimi zaman. Bir diğer deyişle; zaruret, imkana dönüşebiliyor. Bununla beraber insanın 'keşke ölçülü yazmamış olsa da söylediklerini daha rahat söylese' dediği olmuyor değil hani.

Evet "şiir geldi" mi ? Bu konuşulmalı. Sağır-lar dialogunun aktörleri olmak birilerinin işine gelebilir. Ama şiirin değil. İster ölçülü olsun ister serbest, şiirin başka birşeyle değil ancak 'kelimeler'le yazıldığını kavramak gerek. Çobanoğlu'nun özellikle lirik söyleyişte ulaştığı başarı ve söyleyişini formla bütünleştirebilmesi yani "kelimeli, mısralı, bütünlüklü şiirler" yazması bunun kanıtıdır. Öte yandan, şiire 'güzel söz söyleme- belagat -'mantığı ile yaklaşmak bütün şairlerin önündeki en büyük tehlike. Bu Çobanoğlu için de böyle. Hem hikemî söyleyiş hem de ironik söyleyiş lirik söyleyişe tercih edilmemeli kanımca. Çünkü hecenin tekdüzeliği ancak lirik söyleyişin canlılığıyla giderilebilmekte. Diğer türlü kuruluşun tıkırtısı doldurmakta kulakları. Süleyman Çobanoğlu bunu değerlendirmeli.

"Henüz taze bir şehzade iken kellesi uçurulan hece"nin şairdeki sürgünleri "çağla" tadında. Şairi "uzaya dağılıvermekten ve berbat bir duvarın ahmak bir tuğlası olmaktan kurtaran şiir"in çağ'la yaşanması; onun sanıldığından öte geniş, olmadığı kadar cılız algılanmasını bertaraf edecektir. Çünkü şiir "insanın ardına alıp hovardaca harcadığı bir efsane" ya da şairi kendisinde sıkıştıran bir mengene değildir. Bilakis insanın bizzat kendisi yani tezahürüdür. Bunun dışında tamamen zenaate taalluk eden artistik oyunları şiirin kendisi olarak görenler kıyasıya yanılmaktalar.

Umarız "ilhamın bereketi" üzerimizden eksilmez.

Ölmemişler İçin Ağıt

*Mağlubum kirpiklerinden kan sağıyorsun ilayda
Gün tükeniyor ellerinde ölüm can çekişiyor
Düşlemek bile eziyet seni leyli çocuklarda
En delişmen yerlerinden tüketirken bir iklimi
Bir kan denizinden doğmak kadar mı oluyor ilayda*

*Mükerrer bir yenilgi gözlerin serapa sulara
Mukadder bir zafer vakti şirazesiz kalıyorum
İlayda vurgun beklemek zor umarsız pusularda
Yıldırım düşer coğrafyana burda ben yanarım
Gönlümün gizli gülünü faydasız koparamıyorum*

*Takatım yok sultanım üstüste bunca tarümara
Buna yenilgiye ardarda ve bunca zalim kahra
Vuslat değil ilayda beni şiir tutar beni kan
Kalbime sükûnet düşmen gerekirken aynalarda
Geceler bunca uzun olmamalı melal aylarda*

*Her aşk bir isyan olur her ilkbahar bir ayaklanma
Hangi kadim efsane aleyhime meczup kitabta
Ya sefer nasib et kalbime ya tahammül ilayda
Hafızamın en güvenli yerine koyup adını
Hüznü hüzne çatıyorum kader bu ya*

*Vargit ölüm ölümden gayri ölüm mü var ilayda
Kapında kader yaşamak mı ölüm mü yar ilayda*

Günlerimde Sen Yoksun

– Rabia Zeyneb'e–

*Kardeşim,
Can odamda berkittiğim aydınlığım.
Bir bilsen yaşamayı aynı sevdalarda
Ne çok özledim.*

*Yeryüzü sularında çoğalttığım yolları
Ucu sana ulaşan dağalara saldığında
Ardımda rüyalarım dahil herşeyimi bıraktığımda
Ve hatta bir kırık insan gibi ağlayıp
Bastığım yerlerden çakıl taşları topladığımda
Gözlerimden beni tanımayıp
Sözlerimden artık anlayamadığımda
Şükrün serin kıyılarına atıp da kendini
Bir yağmura bir şiir okudunsa
Bir yüreğe bin çiçek ektin demektir
Bir buluta bir selâm gönderdin
Toprağı kokladın
Derdimi anladın demektir.*

ÖMER KAZAZOĞLU

Düş Hikayeleri

*Bildik bilmedik aşkların hikayesi
Ve yalnızlıklar gecede yağmalanan-
Gündüz düşlerinin kıyısına kabul ettiğim
Gözlerin, öz ayrılığında iklim iklim,
Söylenmiş son söz, yağmurlarındır artık.*

*Gizli ayan güzelliğin herdem diri güller gibi
Uzaktadır benim günahlarım ve sevdam
Seni yıllar yılı şafaklarla süsleyen
Rüya masallarında konuşturan mevsim mevsim
Bilinmiş son sır, güneşlerindir artık*

*Hür olan ne varsa toprakta yürek gibi
Rüzgârın yazmadığı, hasretin girmedığı
Ve unutulmuş kadın gülüşlerinde
Kanat açılmıştır sınırsız maviliklere masal masal
Görülmüş son tebessüm, güzelliğindir artık*

ŞEVKET BULUT

Arif Eren'in "Mayın Gibi Kuşattı Kar" Şiiri

Arif Eren, edebiyata gönül vermiş; gününün yirmidört saatinde şiir düşünen, şiir üzerine kafa yoran bir insan. Metropol kabul edilen İstanbul-Ankara gibi büyük şehirlerde yaşamamasına rağmen; Anadolu'nun şirin köşelerinden biri olan Kahramanmaraş'tan yurdun dörtbir yanına ismini duyuran güçlü bir şair. Önce şairin kısa biyografisini verelim.

BİYOGRAFİSİ:

1939 yılında Kahramanmaraş'ta dünyaya geldi. Erzurum Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü bitirdi. Kahramanmaraş Kız Meslek Lisesi, Bursa Kız Öğretmen Lisesi, Bursa Anadolu Lisesi, Kahramanmaraş Eğitim Enstitüsü, Kahramanmaraş Ticaret Lisesi'nde Türkçe ve Edebiyat öğretmenliği yaptı. Daha sonra 1993 yılında, kendi isteği ile emekliye ayrıldı. Halen, doğup büyüdüğü şehirde ikâmet etmekte ve edebî çalışmalarını sürdürmektedir.

1996 yılı başlarında, yeni bir şiir kitabı yayımlamanın hazırlığını yapmaktadır.

ESERLERİ:

Şairin: "Bu Kent Sende Kalsın" (1965), "Yurt Tesbihi" (1975-1977), "Hayatı Huzura Ayarlamak" (1985), adlı kitapları vardır. Bu kitaplar dışında kalan ve bir - iki kitap hacmini dolduracak şiirlerinin olduğunu da biliyoruz...

ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ

Arif Eren, mesleği gereği Türk Şiir serüveni'ni çok iyi bilen bir şair. Aruz'u heceyi, modern şiiri iyi incelemiştir. Şiirini, genellikle mısra gücü üzerine kuruyor. Çok şiir yazıyor; fakat çok az yayımlıyor. Şiirini ayıklamasını ve en güzel şekilde sokmasını biliyor.

Milliyetçi ve ruhçu bir San'at anlayışına sahip. Çağırkanlığa kaçmadan bazı sosyal konuları, şehrin bunaltıcı yaşantısını kendine has sade bir dil ve sembollerle, bilgiçliğe kaçmadan gözler önüne seriyor. Bunu yaparken, san'atından taviz vermiyor ve manzume çizgisinin üstünde kalmasını da biliyor...

Hece ve serbest vezinle kafiyelere; iç ahenge dayanan güzel, kalıcı şiirler yazıyor. Dil anlayışıyla orta yol'u tercih ediyor. Bazı uydurma

kelimelere itibar etmiyor. Şiirini, ilk okuyuşta anlamak mümkün değil. Düşüncelerini, bazı kendine has semboller arkasına saklamasını biliyor...

"Selimiye, Düşünce Yolcusu, Göz Bahçesinde" Seyran, Dumansız Ateş, Dört Mevsim Hatıralar, Dua, Bu Yerler Gönlüme Dar Geldi, Mayın Gibi Kuşattı Kar" gibi son yıllarda okuduğum şiirleri, kalıcı ve gerçekten övgüye değer güzel şiirler.

SOSYAL İÇERİKLİ BİR ŞİİRİNİN TENKİD VE TAHLİLİ

Arif Eren'in, şiirini daha sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için, gruplara ayırmak suretiyle üç ayrı bölümde inceleyeceğiz. Bu ilk bölümde ruhçu ve milliyetçi bir anlayışla mes'elelerimize ışık tutan şiirlerine tipik bir örnek olan "MAYIN GİBİ KUŞATTI KAR" şiirinin üzerinde durmak istiyoruz. Önce, şiirin tamamını birlikte okuyalım:

"MAYIN GİBİ KUŞATTI KAR"

Kardan bir kefen gibiydi köy
Toprak damlar gözyaşları gibi akar
Tek katlı evlerin kapılarına
Beyaz bir duvar ördü kar

Renkler, unutuldu beyazdan başka
Tek renge büründü tabiat
Yeşil, mavi, nasıl şeylerdi onlar
Hafızam, bana renkleri hatırlat

Hangi düşünceler geçer akıllardan
Böyle zamanda neler konuşulur
Bir yolcu, bir hasta düşününce
Yüreğim çıra gibi tutuşur

Al lâlem kurur ocakta
Kirlenir toprağa serilen halım
Düşer önüme sokak sokak
Beni ev ev gezdirir aklım

Görünce dönüp kalmışlar sandım
Bir aile ki, heykelden farksız
Yatağında ölüm terleri döküyor baba
Çaresiz kalmışlar anneyle kız

**Bir trajedi yaşıyor başka yerde
Hüzün sarmış yürekleri, sevinç beklerken
Bu sahneyi görseydi parçalamazdı kurt
Terhis olmuş askeri köye gelirken**

**Mezar taşına künyesi kazınacak bir yaşlı
Nefes alır gibi lâhavle derken kendi kendine
Jandarma karakolundan gelen çağrı kağıdı
Bir eşya gibi ağır geliyor ellerine**

**Köyü bir mayın gibi kuşattı kar
Günlerdir ne gelen var, ne giden
Yokluk, hastalık ve ölüm korkusu değil
Unutulmak duygusu köylüyü kahreden**
(Tepe Edebiyat Dergisi - Kasım 1992, Sayı: 2)

ŞİİRİN YAPISI, VEZİN VE KAFİYE DÜZENİ:

Arif Eren'in bu şiiri, dörder mısradan oluşan, 8 dörtlükten meydana geliyor. Şiir, ölçüsüz olmakla beraber; dörtlüklerin ikinci ve dördüncü mısraları bağımsız olarak birbiriyle kafiyeli: "Akar-kar- tabiat-hatırlat, konuşulur- tutuşur, halım- aklım, farksız-kız, beklerken- gelirken, kendine- ellerine, giden-kahreden" gibi; sağlam bir kafiye örgüsüyle şiirini zenginleştirdiğini görüyoruz.

Bazan da: "Köyü bir mayın gibi kuşattı kar/ Günlerdir ne gelen var, ne giden" mısralarında olduğu gibi klâsik kafiye düzeninin dışına çıkarak; mısra sonlarında kafiye oluşturma yerine; zengin kafiyeleri mısra ortasına gizliyor: "kar-var" kelimelerinde olduğu gibi...

Şiirin yapısını derinlemesine incelediğimizde: Benzer sesli kelimelerle şiirde iç ahenk sağlandığını görüyoruz. Aliterasyonlardan yararlanmak, şairin belirgin bir özelliği...

ŞİİRİN GİZLİ MESAJI:

Arif Eren, duygu ve düşüncelerini sembollerin arkasına gizleyerek, bazı imaj ve tezatlarla anlatan bir şair. Kapalı ve zor anlaşılır şiirler yazıyor. İstiyor ki, okuyucu cebir denklemi çözer gibi, şiirini çözsün ve ondan sonra tad alsın...

İncelemek istediğimiz şiirin mesajı, "Mayın Gibi Kuşattı Kar" adında gizli. Ak ve temiz kar'ın patlamaya hazır bir mayına benzetilmesi, bir çeşit şifre niteliğinde. Biz de bu şifreyi kullanarak, şiiri çözmeye çalışacağız.

Karakış bastırıp da, kar yağmaya başlayınca, Anadolu'nun binlerce köy yolu kapanır. Kasaba ve şehirle olan bağlantıları kesilir... Anadolu'nun engeli yüzüne serpiştirilen binlerce dağınık köy, kendi kaderine terkedilir. Temizliğin, sessizliğin bir semolü olan apak kar, bir anda bir ölüm sem-

bolü kesilir... Ne zaman, nasıl patlayacağı belli olmayan tehlikeli bir mayın gibi...

Nitekim, iki yıl boyunca vatan bekçiliği yapan Mehmetçik, terhis olup; köyüne dönerken, bir kurdun kurbanı olur... Cephede ölmesi halinde, şehitlik mertebesine erişecek olan genç, ihmalkârlığın, unutulmuşluğun kurbanı olur. Öbür taraftan, Devlet yetkilileri, yaşlı adama "çağrı kağıdı" çıkarırken, coğrafya faktörünü gözden ırak tutarlar. Yatalak ihtiyar, çağrı kağıdını alınca, bir manevi ağırlığın yükü altında ezilir. "Devlet İradesi"ni hiçe saymaktan dolayı suçlanacağından korkar...

Köyün yolu olsaydı; motorlu araçlar köye gidip gelseydi; acaba bu acıklı olaylar gene meydana gelebilecek miydi? Şair, çözüm yollarını göstermez... Sadece dürüst bir tesbitle köylünün problemlerini gözler önüne sermeye çalışır... ölçülü ve inatçı olarak. Yıkıcı davranarak...

İskân politikamızın yanlışlığı, hiç kimse tarafından inkâr edilemez... Anadolu köylüsü; kırkbin köyü, dörtbin köye indirecek bir kurtarıcı beklemektedir. Devlet'in asayişini sağlamak için; bir çeşit mecburî iskân politikası uygulaması; vatandaşlarımızın Doğu'dan Batı'ya göç etmesini tasvip eder görünmesi, çözüm yolu olmayacağı hepimiz tarafından bilinmektedir...

Şairin, mecazi anlamda kullandığı mayın, gerçek anlamda ve füyueli olarak Batı'dan şehirlerimizin sokaklarına taşınmıştır. Galiba PKK belâsından kurtulmamızın formülü de bu yanlış iskân politikamızı düzeltmemizde gizlidir. Yolu, öldürücü karla kapanan köylümüzün, ölüme mahkûmiyeti; sürgit kader olmalıdır...

ŞİİRDE HİKAYE UNSURUNDAN YARARLANMAK:

"Mayın Gibi Kuşattı Kar" şiirinde, acıklı bir köy hikâyesi anlatılmaktadır. Ama bu köy, aynı durumda olan binlerce köyden bir tanesidir. Sait Faik, hikâyesini nasıl şiir unsuruyla zenginleştirmişse; Arif Eren de hikâyeden ve resim san'atından yararlanarak; karşımıza birkaç tabloyla çıkıyor. Şiir - resim san'atından yararlanarak, bize bir hikâye anlatıyor. Ayrıca, sinema tekniğinden de yararlanıyor. Şiirin, senaryolaştırılıp filme alınması mümkün... Şairin dış ve iç mekân tasvirleri çok güzel ve canlı...

Visal

-Enes ve Emre'ye-

*Ve ölüm
Kalplere uzanan ölüm
İkindi mahmurluğunun çöz düğmelerini
Muzdarip gönüllere
Kokusuz güllere
Bırak artık başeğmelerini yalnızlığa*

*Sıkıntı üçgeni dönüyor
Cadde başlarında işkence ağıtları
Çisileyen yağmurda hazımsızlık
Boş hengameler
Ellerde ayaklarda
Tırnaklardan çekilen göğüs tahtasını döven
Tak tak sesleri ve ölmeler*

*Bir uzun gece matem ortası
Saraylar kadar alımlı pirayeler
Visal ölüm kadar uzak
İhtiras üçgeninde yanıyor beden
Kırılmış kemikler biçimsiz kafatası
Ve kemirir durur beynimi tuzak
Gel ey kalplere uzanan ölüm*

ŞİİRDEKİ SEMBOL VE BENZETMELER:

Kar'ın patlamaya hazır bir mayın'a; ocakta yanan kütüklerin "Al Lâle"ye, toprağı kaplayan kar'ın büyük bir halıya benzetilmesi gerçekten güzel ve çarpıcı buluşlar...

Ayrıca şair, insanla bazı canlı ve cansız varlıklar arasında ilgi kurup; davranış benzerliği olduğunu sergiliyor ki, gerçekten çok güzel bir buluş... Ayrıca şu benzetmeler şairane ve çok güzel:

1- Karla kefen arasında ilgi kurmak. 2- Toprak damlardan akan suların, gözyaşına benzetilmesi. 3- Karın, bir beyaz duvarı andırması. 4- Aile fertlerinin bir heykel katılığıyla donup kalmaları. 5- Yırtıcı kurda acıma duygusu ifade edilmesi...

Şair, bu şiirinde zaman ve mekân tasvirlerinde, şiirinin kurgusunda, dilini kullanmada, orijinal sembol ve benzetme bulup kullanmada, gerçekten çok çok başarılı bir şair...

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:

Şair Arif Eren, "Mayın Gibi Kuşattı Kar" şiirinde: Karşımıza güçlü, sosyal konuları irdeleyen yürekli bir şair olarak çıkıyor. Şöyle ki:

I- Dili oldukça sade ve pürüzsüz. Türkçe'nin ve Klâsik Şiirimiz'in bütün imkânlarını kullanarak; yeni bir anlayış ve ruhla şiirini aydınlık ufuklara taşıyabiliyor...

II- Sosyal içerikli konulara milliyetçi ve ruhçu bir bakış açısıyla yaklaşırken, şiir anlayışından fedakârlık yapmıyor. Sevecen, kaynaştırıcı, Devlet iradesine saygılı bir aydın imajı çiziyor... İnsanımızın bütün maddi ve manevi değerlerine bağlı kalmaya çalışıyor.

III- Milletimizin duygu ve düşüncelerine ışık tutarken; "çağırkanlık" yapmıyor, Problemleri üstü kapalı olarak ortaya koyuyor; fakat çözüm yollarını bürokrat ve politikacılarımıza bırakıyor...

Şiirin ipek Sesi - XI

34. Şiir, Şair, Cumhurbaşkanı vekili vs...

Kim, ne derse desin, şiir anılınca akla gelen bazı "üstad" isimleri yaptığım çalışmalarda, yazdığım yazılarda anmamak için azami gayret gösteriyorum. Çünkü, bu gerçekten mübarek şahsiyetler, artık yenile yenile her halükarda, okulda, meydanda, camide kullanıla kullanıla, gazete köşelerinde, ramazan sayfalarında haşat edile edile katledilmişlerdir.

Ayrıca öyle bir manzara çıkmıştır ki ortaya, alıcı kitle olan müslümanlara "işte, sizin elinizde bulunan şairler bunlardan ibarettir, sakın ola ki başka şair mair aramayın. Hem şair dediğimiz kişi, şiir denilen karın ağrısı ne işe yarar ki? Sizin neyinize böyle şeylerle uğraşmak..." denilmeye doğru gidilmiştir.

Bu kabil empozeler, içinde hâlâ yaşamak zorunda bırakıldığımız oligarşik yapı tarafından şırınga ediledursun, çarkın içinde sıfırlaşmaya doğru yol alan sıradan veya az çok mürekkebi müslümanlar, bu yolda, sözkonusu iktidarın yardımcısı durumuna gelmişlerdir.

Bugün, tanınırlık ve kullanırlık adına yurarda vafsettiğimiz merhumlar harcında zikredeğimiz isimler yok değil mi? Eh, bu isimlere medyatik bir zevati da ekleyebiliriz ki, onların çoğu şöhretlerini mevcut kültür iktidarına borçlular.

Sözkonusu iktidara muhalefet eden şuara takımının akıbetini ise buraya kadar yazılanlardan sonra merak etmenin bir anlamı olmasa gerek. Unutuluş, yoksanış...

Sözü gevezelik sularında yüzdürmenin de bir anlamı yok tabi. Sayfayı bir miktar da yedik bitirdik. Gelelim artık asıl konuya.

Evet muhteremler, bilmem dikkatinizi çekiyor mu, son zamanlarda çokça tanıdığım bir kısım lakırdıları siz de duydunuz mu? Nedir bunlar?

Şöyle açayım: Nerede şiirden açılса söz, şairler ne zaman konu olsa, kulaklar dikleştiriliyor, dikkatler çekiliyor ve söz sırası bekleniyor. "Benim de bir çift sözüm var." demeye gelen hal ve hareketler yapıyor.

A canım, nesi var bunun diyenlerinizi duymuyor muyum sanıyorsunuz? Pek tabi, herkes her şeyi muhabbetine alabilir, ne var bunda? Bunu da siz diyorsunuz.

Bakın, kendilerinden "Yeşil Popçu" diye bahsedilen yahut kendilerine "Özgün Müzikçiler" denilmesini isteyenler de munis tavırlar takınanlardan. Üç beş şiirini besteledikleri için...

Ve bakın ki, ne yapıyorlar : "Cumhurbaşkanı Vekili şairimiz, Cumhurbaşkanı Vekili şairimiz" diye diye ikide bir sakız ediyorlar muhteremi ağızlarına.

Breh breh. Kardeşim şimdiye kadar neredeydiniz? Nedir bu gecikmenin sebebi? Hem şairimiz, hem şiirimiz için şimdi ne yapacağız biz? Nasıl ödeyeceğiz bu gecikmenin bedelini?

Bir muhteremin şairden kabul edilmesi için illa ki Cumhurbaşkanı Vekili mi olması gerekiyor beyler, insaftan buyurun. Mümkün mü Türkiye'deki bütün müslüman şairlerin Cumhurbaşkanı Vekili olması? Sıra gelir mi?

Sonra, seksen küsur senelik ömrü olan bu insanın en azından altmış yıl şiirle içiçe yaşadığını düşünelim, altmış senedir neredeydiniz? hangi antolojiye doğru dürüst aldınız, nerede böylesine afişe ettiniz? Böyle sorup ayıplamazlar mı sizi.

Dikkat ediniz ki, burada asıl önemli olan şairimiz ve şiiri değil. Bunlarla ilgisi hemen hemen yok denilebilecek bir statü ön planda burada, ayrıca, şairliğin ve şiirin hatırına. İslamî bir özden kaynaklanan sebeplerle meşrû saymadığımız bir kurum, meşruiyete doğru yelken açıyor ki, burası da trajikomik oluşun bir başka suretidir.

Efendim, önce echeliyete, ardından karasiyaset bağnazlığına boğazlatılan bir zümre için ne desek boş. Ayıpladığımız şamata sürüp gidecektir. Bu arada başkaları malı götürsün gitsin, dert mi yani?!

Unutmadan, kimsenin şan ve şöhretine, üstadlığına bir lafımız olmadığını da şuracağa hamışen ekleyelim.

35. Binaenaleyh...

Söz vekilden açılır da, biraz farklı bir şekilde olmakla birlikte, aslına değinmemek olur mu? daha doğrusu "Gergedan"a? Ne mümkün.

Siyasi rakipleri tarafından "Çankayadaki filan fişman" şeklinde tanımlanmasa da, şair en iyisini bilmiş söylemiş: "Gergedan."

Haberi Yok

*Aşığım, çektiğim çile
Derdimi dökerim güle
Bezemişim bir bülbüle
Gülün benden haberi yok.*

*Aka aka yorulmuşum
Dere tepe kıvrılmışım
Kucağına devrilmişim
Gölün benden haberi yok.*

*Kışta, baharda, yazdayım
Dört mevsimde kor közdeyim
Kah bayırda, kah düzdeyim
Yolun benden haberi yok.*

*Nefsi tutmam yere batsın
Aşkım kara yere yatsın
Söylenmedik sözüm batsın
Dilin benden haberi yok.*

*Yürekteki çöl benimdir
Geçit vermez bel belimdir
Bayraktaki al benimdir
Şalın benden haberi yok.*

Bu, bir şiirin başlığı. Usta şair Nureddin Durman'ın yanlış hatırlamıyorsam daha önce Kardelen'de yayımladığı ve son kitabı "Uzun Beyaz Bir Çılgılık" a (51) da aldığı şiir, daha önceleri gündeme getirilmeliydi. Kitabın tamamı da başka vesilelerle anılmalıydı. Ama olsun. Böylesi daha hoş bir sükse oluştursa fena mı olur?

"Binaenaleyh geldiniz fakat nasıl geldiniz" yedi gelişten hangisi için söylenmiştir sanıyorsunuz? Şuna bakın, sanki bunlar birbirinden farklı gelişlermiş gibi, şaşkınlık üretiyorum ben de.

"Sahi kaç defa gitmiştiniz kaçınıcı gelişinizdir

harika bir şovmen o malûm şapka ya adınız Morrison mıydı?"

Aslında bunlardan önce dağırcığı dolduran "postal resitalleri"ni dolayısıyla kanına girdiği binlerce bu ülke insanını hatırlamalıydım. Şairin takip ettiği sıraya uymamışlığımız kasti değil:

"gözünüzün içine baka baka ahalinin buka-
lemun

kalın bir boyun kocaman bir baştır taşıyor-
dunuz."

Bu boyun ve baş nelerle beslendi en çok ?
Hangi kan grubu ve et cinsleriyle, ne zulmî iş-
kencelerde?

Yarına kalacak olanlar sadece bunlar mı?
Bunlar belleklere kazına dursun.

"bir o kadar lâf-ı güzaf yolsuzluk dosyaları
maroken koltuklar suistimaller dış borçlar
cinayet fotoğrafları

al gülüm ver gülüm hesapları

Peki nerede bunların hesapları?

Yahu, biz neden söz ediyoruz? Şair neler sa-
yıklatıyor bize? Muhatabımız kim? Daha bir
sürü şey. Mesela: "Taş yürekli vicdanı yok
gaddar." Ve:

"binaenaleyh ipucu yoktur ipin ucu kaçmış-
tır

sokaklar yürümekle aşınmamıştır"

mısralarında neyin maznunu yapılmıştır?

(51) Nureddin Durman, *Uzun Beyaz Bir Çılgılık*, Esra Yayınları, Konya, 1995, sh. 57.

Güz

*alındı ölçümüz
birden kırıldı aynalar
karıldı ruhunla ruhum
kemale erdi güz*

*bir dağ suyuyduk
kirli kanallardan aktık
toz-duman içinde
bir akşama döküldük*

*ne mümkün tekrarı ömrün
yorgun bir akşamdan
seslenir de Haşim
kapandı aşk defteri
bitti gözyaşı, soldu mürekkep*

*ey güz yaprağı sevgili
ne el, ne ayak , ne sesdik
dokunup geçen bir rüzgârdı hayat
ondan kalan bir hâldik
geldik kapında durduk*

kırağı'nın BULUNDUĞU KİTABEVLERİ

- **ANKARA** : Gökkuşak Kitabevi, Pınar Yayınları, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Seha Neşriyat, Yeni Kuşak Kitabevi • **ADANA** : Gökyüzü Kitabevi • **ANTALYA** : Bahar Kitabevi • **BURSA** : Cizgi Kitabevi • **ÇORUM** : Elif Kitabevi • **ELAZIG** : Batı Kitabevi • **ERZİNCAN** : Akabe Kitabevi • **ERZURUM** : Tekyay Kitap Kulübü • **İSTANBUL** : Kitabevi (Üretmen Han) • **KAYSERİ** : Seda Kitabevi, Kıvılcım Kitabevi • **KONYA** : Nüve Kitabevi, Enes Dağıtım • **KÜTAHYA** : Nazlı Kitabevi • **NEVŞEHİR** : Galeri Kültür Kitabevi • **ORDU** : Çağrı Kitabevi • **SİVAS** : Okullar Kitabevi, Saray Kitabevi • **TRABZON** : Elif Kitabevi